

УДК 930.1 (477) «1930/1933»

ПРИЧИНИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (1930-1933 рр.)**Володимир Бугрій**

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Україна, 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87
e-mail: bvlst@ukr.net

Інтеграція України в європейське наукове й освітнє товариство ставить перед державою та суспільством завдання перетворити вітчизняні вищі у конкурентні навчальні заклади з якісною інноваційною підготовкою фахівців. Це передбачає формування чіткої стратегії розвитку вищої школи на основі як світового, так і власного досвіду. Дослідження, присвячені минулому історичної освіти, дають можливість, з урахуванням попередніх досягнень і помилок, визначити найбільш оптимальні шляхи її модернізації. Подібні дослідження є цінними і для історичної науки оскільки допомагають з'ясувати традиції, надбання та тенденції у цій сфері людської діяльності. Отже, дана проблематика має важливу наукову, соціальну та практичну значимість.

У період незалежності з'явилася низка глибоких досліджень, пов'язаних з різними аспектами розвитку історичної освіти та науки у вищих педагогічних навчальних закладах. До них слід віднести монографії А. Булди [1] та В. Майбороди [14], докторські дисертації С. Нікітченої [15] та Н. Венцевої [2]. Дані праці написані вченими-педагогами, а тому основна увага у них приділена характеристичі особливостей професійної підготовки учителів історії, її форм, змісту та структури.

Важливою історіографічною групою є дослідження, присвячені розвитку історичної освіти та науки в окремих вищих педагогічних навчальних закладах України. Їх автори (А. Климов, В. Курило [9; 10], А. Кухтин [11], В. Левченко [12], О. Ляпіна [13]) надають великий обсяг фактичного матеріалу щодо діяльності історичних кафедр і відділень цих ВНЗ, висвітлюють персональний внесок викладачів-істориків. Не дивлячись на досить широкий масив літератури, яка у той чи інший спосіб торкається питань історичної освіти та науки у вищих педагогічних навчальних закладах України досліджуваного періоду, значна кількість важливих проблем до цього часу так і не знайшла свого повного відтворення.

Мета публікації – охарактеризувати причи-

ни та результати реорганізації історичної освіти і науки у вищих педагогічних навчальних закладах України у 1930-1933 рр.

На початку 30-х рр. розпочалися суттєві зміни в організації історичної освіти і науки у вищих педагогічних навчальних закладах України. Вони були обумовлені низкою причин, які спровокували перебудову усієї системи професійної підготовки молоді у СРСР. Так економічні причини полягали у потребі забезпечити господарство країни необхідною кількістю спеціалістів після проголошення курсу на форсовану індустріалізацію. Використання технічних досягнень для реалізації амбітних планів перших п'ятирічок стало стимулом для розвитку науки. Підготувати армію грамотних робітників та якісних фахівців для науководослідних інститутів могли лише кваліфіковані вчителі та викладачі.

Політичні й ідеологічні причини реорганізації історичної освіти у системі загальної та вищої школи впливали із курсу Сталіна на встановлення тоталітарного режиму. Гуманітарна освіта стала розглядатися в якості одного із найважливіших засобів пропаганди теорії загострення класової боротьби, яка слугувала обґрунтуванням для знищення будь-якої опозиції та національних рухів у СРСР. Крім того, влада не довіряла вченим старої генерації та намагалася всіляко позбутися їх. А для цього потрібно було інтенсифікувати підготовку нового покоління викладачів.

Нарешті, зміни у системі підготовки молоді були викликані і внутрішніми, освітніми, причинами. Активне використання протягом 1920-х рр. комплексного навчання, бригадно-лабораторного методу, методу проектів привели до нівелювання в учнів і студентів системних знань з основ наук.

Під впливом зазначених причин почалася реформа вищої освіти у СРСР. Відповідно до липневої 1930 р. постанови РНК СРСР «Про реорганізацію вищих навчальних закладів: технікумів і робітфаків» вводилося відомче підпорядкування ВНЗ, а підготовка спеціаліс-

тів стала вестися за вузьким, галузевим профілем. До початку цієї реформи в УСРР діяла своя оригінальна система педагогічної освіти, яка включала Інститути народної освіти, Вищі трирічні курси, технікуми. У 1930 р. Народним комісаріатом освіти УСРР було прийнято положення про «Реорганізацію мережі педагогічних навчальних установ» згідно з яким вищим педагогічним навчальним закладом став інститут.

Реалізація цього документу передбачала, що в Україні будуть діяти різні типи педагогічних інститутів, зокрема: інститути соціального виховання (займалися підготовкою вчителів для старших класів семирічної школи); педагогічні інститути професійної освіти (готували викладачів для шкіл ФЗУ, технікумів, вечірніх робітничих профшкіл, вечірніх робітничих університетів та інших шкіл і курсів для дорослих); фізико-хіміко-математичні інститути (готували кадри як для шкіл ФЗУ, технікумів, вечірніх робітничих профшкіл, робітничих університетів, шкіл і курсів для дорослих); інститути комуністичної освіти (здійснювали підготовку організаторів комуністичної освіти); інститути фізкультури (готували викладачів фізкультури для технікумів і вишів). Термін навчання у цих інститутах становив від 3 до 4 років. РНК УСРР у 1930 р. затвердила перелік різних типів педагогічних інститутів, до якого увійшло 39 навчальних закладів. Вони розміщувалися по всій території радянської України. На 1931-1932 навчальний рік у них нараховувалося 16 000 студентів [14, с. 76].

Перехід до такої вузькопрофільної педагогічної освіти супроводжувався розширенням практичної підготовки студентів за рахунок зменшення гуманітарних, у тому числі й історичних предметів. Наприклад, на загальні дисципліни для всіх відділів інститутів соціального виховання навчальними планами відводилося 1734 год., із них єдиною історичною дисципліною була «Історія техніки» з обсягом усього 30 год. [17, арк. 30]. Щоправда інститути соціального виховання та педагогічні інститути професійної освіти мали у своєму складі факультет соціальних наук із історико-економічним відділом. Саме цей структурний підрозділ і забезпечував на даному етапі підготовку професійних істориків і був центром проведення наукових історичних досліджень. Проте, навіть серед фахових дисциплін, передбачених навчальним планом для історико-економічного відділу, історичні дисципліни займали другорядні позиції. Їх кількість і відведений на них обсяг годин не становили й

половини від запланованого. Так, до циклу фахових дисциплін із загальним обсягом у 1402 год. входило 13 дисциплін, із яких лише чотири були історичними: «Історія ВКП(б), КП(б)У та Комінтерну» (176 год.), «Історія всесвітня» (196 год.), «Історія України» (140 год.), «Історія народів СРСР» (120 год.) [17, арк. 31]. Отже, у навчальних планах з підготовки майбутніх учителів історії історичним дисциплінам відводилося менше 50%. Після переходу до вузькопрофільної освіти головне місце стали посідати педагогічні дисципліни та практична підготовка студентів.

У зв'язку з відмовою від попередніх бригадно-лабораторних форм організації навчального процесу до педагогічних інститутів було повернуто лекційні заняття на які відводилося не менше 25% навчального часу. Відновлювалося обов'язкове конспектування лекційного матеріалу. Практичні та семінарські заняття мали проводитися тільки під керівництвом викладача. Постановою Раднаркому УСРР від 19 червня 1933 р. «Про виконання у навчальних закладах рішення ЦВК УСРР про навчальні програми» розроблялася єдина тематика лекцій, практичних занять, семінарів і форми практики студентів [18, арк. 43-44].

За ініціативність і пропаганду попередніх форм навчальної роботи викладачі змушені були виправдовуватися та піддавати себе нищівній самокритиці. Наприклад, на зібранні професорсько-викладацького колективу Харківського педагогічного інституту автор низки підручників Феоктистов пояснював: «Мені кинуту було в пресі важке звинувачення в навмисній контрреволюції, в протягуванні буржуазно-націоналістичних постатей в своїх працях. До 1931 року я віддавав дань захопленню комплексною системою роботи. Мій підручник для молодших класів був збудований на принципах комплексної системи роботи. Мій підручник для сьомого класу був збудований, по суті, по системі проектів, мої методичні статті в журналі «Шлях освіти» теж саме, вони проникнуті симпатією до комплексних робіт. Ми знаємо, які важкі наслідки дала нам ця система і моєї провини там немало» [8, арк. 4]. Але таке покаяння не рятувало вчених від звільнення та репресій.

З вересня 1932 р. постановою ЦВК СРСР змінювалася система обліку успішності студентів. Були заборонені колективні заліки та запроваджувалося індивідуальне оцінювання знань. Кожний навчальний семестр мав закінчуватися заліковою сесією. На останньому курсі випускник захищав перед державною ек-

заменаційною комісією дипломну роботу. З метою стимулювання студентів до якісного оволодіння знаннями постановою ЦВК та РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. вводився диференційований розподіл стипендій у залежності від результатів навчання. Розмір стипендії становив від 50 до 160 крб. відповідно до п'яти категорій. Іменна стипендія становила 175 крб.

Загалом ці заходи були спрямовані на покращення організації навчального процесу у педагогічних вишах і мали позитивно відбитися на ставленні студентів до оволодіння історичними знаннями та проведенні історичних досліджень. Але насправді матеріальний стан студентів залишався досить скрутним, через що багато з них змушені були шукати підробіток, на тривалий час полишаючи навчання й ухиляючись від виконання наукових проектів. Стипендії не стали суттєвим стимулом залучення студентів до науки, оскільки при їх призначенні, у першу чергу, враховувалися поведінка, соціальне походження, політична благонадійність, а не заслуги у навчально-науковій роботі. Лише коли зовсім очевидним ставав факт низького рівня підготовки, тоді це бралось до уваги стипендіальною комісією. Наприклад, у Сумському інституті соціального виховання студенту першого курсу історико-економічного відділу було відмовлено у наданні стипендії другого розряду з другого семестру 1931-1932 навчального року через те, що у заяві було виявлено близько 40 помилок. Окрім відмови у стипендії студент ще отримав і догану за недбале ставлення до вивчення української мови [5, арк. 24].

Обов'язковий захист кожним випускником дипломної роботи теж не привів до значних позитивних зрушень. З одного боку студент начебто ставав суб'єктом наукової діяльності, отримував більше уявлень про історичне дослідження та його норми. І в той же час зміст дипломних робіт зводився не до конкретного аналізу історичного процесу, а до абстрактної характеристики суспільно-економічних формацій, тенденційного викладу фактів відповідно до марксистської ідеології та теорії класової боротьби. Ці дослідження не розкривали життя людей, а були лише набором загальних категорій і цитат більшовицьких лідерів. Підтвердженням цьому є рецензія на дипломну роботу «Національно-визвольний рух XVII-XVIII ст.», виконану у Сумському інституті соціального виховання на історико-економічному відділі. В ній вказується, що «рецензент відмічає недостатність показу національної боротьби, зокрема Башкирського

повстання 1755-1757 рр., у роботі мало приділено уваги повстанню Болотнікова; в Пугачовщині недостатньо висвітлена роль робітників-кріпаків і недостатньо показана тактика та ідеологія повстання. В основному автор вправився з роботою, використав свіжий матеріал, влучно подає цитати з творів Леніна. У викладі логічна послідовність, ідеологічна витриманість, з точки зору мови виклад задовільний, хоча є русизми. Оцінку роботи можна дати «задовільно» [7, арк. 94].

Показовою є і тематика дипломних проектів, що захищалися у Сумському інституті соціального виховання на історико-економічному відділі: «Участь Росії у війні 1914-1918 рр.», «Революція 1905-1907 рр. в колоніях царської Росії», «Диктатура пролетаріату і побудова безкласового соціалістичного суспільства», «Революційна боротьба пролетаріату та селянства проти Гетьманщини на Україні» [3, арк. 39]. Як бачимо формулювання тем дипломних робіт носили суто ідеологічне спрямування та не сприяли вивченню цікавих історичних проблем і поліпшенню якості підготовки фахівців-істориків.

Початок 1930-х рр. ознаменувався і реорганізацією структури професорсько-викладацького складу. Знову були відновлені наукові ступені та вчені звання, але дещо у змінений, радянської форми. Замість загальноприйнятих наукових ступенів «магістр» і «доктор» вводилися кандидат і доктор історичних наук. Відповідно до постанови РНК СРСР «Про штатну систему оплати праці викладачів вищих шкіл СРСР» з 1 жовтня 1930 р. у всіх ВНЗ запроваджувалися 3 викладацькі посади: професор, доцент та асистент.

У жовтні 1930 р. Народним комісаріатом освіти УСРР було затверджене положення «Про запровадження катедральної системи у педагогічних вишах». Цим документом передбачалося, що при факультетах створювалися кафедри, які об'єднували декілька споріднених дисциплін. На кафедри покладалося завдання організувати навчально-педагогічну, методичну та науково-дослідницьку діяльність і керівництво нею. Крім того, між ними мало проводитися соціалістичне змагання за кращі показники у роботі, повинні були визначатися та заохочуватися ударники цього змагання. Ще одним завданням кафедр стало ведення постійної критики колег і самокритики щодо виконання партійних і державних рішень [16, арк. 103]. Головною метою цих перетворень було встановлення такого трудового режиму, при якому під

тотальний контроль потрапляла уся навчальна, наукова та громадсько-політична діяльність викладачів.

Поруч з цим радянське керівництво взялося за винищення дореволюційної професорської еліти. Своїм високим інтелектуальним рівнем, самостійністю наукового та громадянського мислення, прагненням демократичних умов життя та професійної діяльності вони могли скласти ідейну опозицію тоталітарній владі та несли серйозну загрозу сталінсько-більшовицькому режиму. Тому, на межі 1920-30-х рр. розпочалися репресивні заходи, метою яких була ліквідація корпорації науковців старої школи та заміна її «червоною професурою».

Першим значним ударом по українській академічній інтелігенції стала сфабрикована справа «Спілки визволення України» (СВУ). На лаві підсудних опинилося 45 осіб, серед яких були і видатні історики, професори педагогічних навчальних закладів Й. Гермайзе (Київський інститут народної освіти) та М. Слабченко (Одеський інститут народної освіти). Процес тривав з 19 березня по 9 квітня 1930 р. і мав стати наочним прикладом розправи з українською елітою часів національно-визвольних змагань та «українізації». Загалом у «справі СВУ» було репресовано понад 30 тис. осіб, переважно викладачі, письменники, учителі. Переслідування тривали декілька років. Наприклад, у Сумському педагогічному інституті і в 1934 р. продовжували звільняти з роботи лекторів, які начебто входили до складу СВУ [4, арк. 13].

Наступною резонансною справою проти української інтелігенції стала справа «Українського національного центру». Серед жертв процесу по цій справі у лютому 1932 р. опинилася ціла плеяда видатних українських істориків: М. Грушевський, М. Яворський, М. Горбань, Ф. Савченко. Усього за сфабрикованими доказами було заарештовано та засуджено 50 осіб.

Багато неблагонадійних і підозрілих для сталінського режиму викладачів були звільнені з роботи на початку 1930-х рр. і без прив'язки до резонансних справ, за надуманими обвинуваченнями у методичних, організаційних порушеннях чи ідеологічних помилках. Наприклад, завідувача кафедри історії Сумського інституту соціального виховання П. Арфу позбавили посади, висунувши йому такі претензії: «1. Систематичне ігнорування методики викладання, внаслідок чого якість викладання була низькою. 2. Недбайливе ставлення до обліку успішності студентів, внаслідок чого

поточний облік успішності був відсутній. 3. Злочинно недбале ставився до розробки програм з дисциплін, що викладалися кафедрою. 4. Допустив у програмі історії України буржуазно-націоналістичне тлумачення Центральної Ради, що приводило до розуміння її небуржуазності. 5. В рецензії на програму мовознавства викладача Абрамовича дав настанови, що цілком виходять із системи націоналістичних шовіністичних поглядів, що будувати програми з мовознавства необхідно перш за все виходячи із вирішення національного питання. На зборах колективу від 08.08.1933 р. своїх збочень не визнав та не дав розгорненої їх критики. Виходячи із вищезазначеного вважаємо за неможливе перебування П. Арфи на посаді завідувача кафедри та викладача інституту та з 30.08.1933 р. звільнити його з цієї посади» [6, арк. 23]. Наказ про звільнення підписав директор інституту П. Гудзенко, якого й самого зняли з посади розпорядженням НК УССР буквально через декілька днів – 5 вересня 1933 р.

Винищення викладацьких кадрів дореволюційної школи завдало непоправної шкоди історичній науці у вищих педагогічних навчальних закладах. По-перше, загострився дефіцит кадрів, що потягло за собою збій у навчальному процесі, відсутність систематичного належного обліку студентської роботи [19, арк. 33]. По-друге, молоде покоління викладачів, яке прийшло, не завжди відповідало високим нормам академічної освіти та науки. До роботи на історичних кафедрах педагогічних інститутів залучалися службовці державних установ, представники партійної номенклатури, працівники управлінських структур. Їх оцінювали та призначали на викладацькі посади не за науковим потенціалом, а за членством у більшовицькій партії та відданістю комуністичним ідеям. У результаті усе це вело до деградації рівня історичної освіти і науки у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Отже, протягом 1930-1933 рр. під впливом економічних, політичних, ідеологічних та освітніх причин розпочалася реорганізація історичної освіти і науки у вищих педагогічних навчальних закладах УССР.

До позитивних наслідків реорганізації слід віднести створення організаційно-методичних осередків історичної науки й освіти у вигляді пропорційно розміщених по території України інститутів. В їх складі діяли історико-економічні відділення та кафедри історії. Почалося упорядкування навчальних планів, в

яких історичні дисципліни, хоч і в невеликій кількості, увійшли до переліку предметів як загальної, так і фахової підготовки. Були відновлені лекційна та семінарські форми навчання, наукові ступені та звання для викладачів.

Разом з тим, проведення історичних досліджень стало жорстко обмежуватися ідеологічними канонами. Теми дипломних і дисертаційних робіт мали відповідати лише марксистсько-ленінському розумінню історії та теорії класової боротьби. Встановлювався тотальний контроль за навчальною, науковою та громадсько-політичною діяльністю викладачів і студентів. Самостійний науковий пошук було припинено, багато представників старої академічної школи зазнали репресій. Реорганізація педагогічних навчальних закладів на цьому не завершилася. З 1933-1934 навчального року розпочався новий етап змін у вищій школі, який не оминув й історичну освіту та науку. Він потребує подальшого окремого дослідження й аналізу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Булда А.А. Практична підготовка вчителів історії в педагогічних навчальних закладах України (етапи і особливості). Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. 498 с.
2. Венцева Н.О. Розвиток вищої історичної педагогічної освіти України в першій половині ХХ століття: дис... докт. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Бердянськ, 2017. 489 арк.
3. Держархів Сумської області (далі – ДАСО). Ф.2817.

Бугрій Володимир *Причини та результати реорганізації історичної освіти і науки у вищих педагогічних навчальних закладах України (1930-1933 рр.)*

У статті охарактеризовано економічні, політичні, ідеологічні й освітні причини під впливом яких розпочалася реорганізація історичної освіти і науки у вищих педагогічних навчальних закладах УСРР. Встановлено, що позитивними наслідками реорганізації стало створення організаційно-методичних осередків історичної науки й освіти у вигляді пропорційно розміщених по території України інститутів. В їх складі діяли історико-економічні відділення та кафедри історії. Почалося упорядкування навчальних планів, в яких історичні дисципліни увійшли до переліку предметів як загальної, так і фахової підготовки. Разом з тим, встановлювався тотальний контроль за навчальною, науковою та громадсько-політичною діяльністю викладачів і студентів. Самостійний науковий пошук було припинено, багато представників старої академічної школи зазнали репресій.

Ключові слова: історична освіта, історична наука, система педагогічної освіти, історичні дисципліни, форми навчання, професорсько-викладацький склад

Бугрій Владимир *Причины и результаты реорганизации исторического образования и науки в высших педагогических учебных заведениях Украины (1930-1933 гг.)*

В статье охарактеризованы экономические, политические, идеологические и образовательные причины под влиянием которых началась реорганизация исторического образования и науки в высших педагогических учебных заведениях УСРР. Установлено, что положительными последствиями реорганизации стало создание организационно-методических центров исторической науки и образования в виде пропорционально расположенных по территории Украины институтов. В их составе действовали историко-экономические отделения и кафедры истории. Началась разработка учебных планов, в которых исторические дисциплины были представлены в циклах общей и профессиональной подготовки. Вместе с тем, устанавливался тотальный контроль за учебной, научной и общественно-политической деятельностью преподавателей и студентов. Самостоятельный научный поиск был прекращен, многие представители старой академической школы подверглись репрессиям.

Ключевые слова: историческое образование, историческая наука, система педагогического образования, исторические дисциплины, формы обучения, профессорско-преподавательский состав

Bugrii Vladimir *The causes and results of the reorganization of historical education and science in the higher pedagogical educational institutions of Ukraine (1930-1933)*

The article describes the reasons and results of the reorganization of historical education and science in the higher

Оп.1. Спр.98. 85 арк.

4. ДАСО. Ф.Р-2817. Оп.1. Спр.230. 251 арк.
5. ДАСО. Ф.Р-2817. Оп.1. Спр.234. 112 арк.
6. ДАСО. Ф.Р-2817. Оп.1. Спр.235. 112 арк.
7. ДАСО. Ф.Р-2817. Оп.1. Спр.236. 417 арк.
8. Держархів Харківської області. Ф.Р-4293. Оп.1. Спр.21. 95 арк.
9. Климов А. З історії вищої педагогічної освіти на Луганщині: 30-ті рр. ХХ ст. // Краєзнавство. 2009. № 1-2. С.228-234.
10. Климов А.О., Курило В.С. Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. Історія. Сьогодення. Перспективи. Луганськ: Альма-матер, 2006. 120 с.
11. Кухтин А.В. Розвиток історичної освіти та науки в Харківському державному педагогічному інституті у 1933-1941 роках // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. Серія: «Історія та географія». 2012. Вип. 43. С. 120-125.
12. Левченко В. Історична освіта та наука в Одеському Інституті народної освіти: трансформація інфраструктури // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвид. зб. наук. пр. 2010. Вип. 19 (1). С. 160-172.
13. Ляпіна О.В. Історична наука в Київському інституті народної освіти в 1920-1933 роках: напрями і тенденції розвитку: дис... канд. іст. наук: 07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Київ, 2001. 200 арк.
14. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.). Київ: Либідь, 1992. 196 с.
15. Нікітчина С.О. Становлення і розвиток системи професійно-педагогічної підготовки вчителів історії в Україні (1917-1991 рр.): дис... докт. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1998. 535 с.
16. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). Ф.166. Оп.10. Спр.1187. 127 арк.
17. ЦДАВО України. Ф.166. Оп.10. Спр.1536, 213 арк.
18. ЦДАВО України. Ф.166. Оп.11. Спр.322, 185 арк.
19. ЦДАВО України. Ф.166. Оп.11. Спр.333, 85 арк.

pedagogical educational institutions of Ukraine in the early 30s. Economic reasons were the need to provide the country's economy with the necessary number of specialists after the proclamation of the course on forced industrialization. Only qualified teachers and teachers could prepare qualified specialists. Political and ideological reasons followed Stalin's course toward establishing a totalitarian regime. Humanitarian education was viewed as one of the most important means of propagating the theory of aggravation of the class struggle, which served as a justification for the destruction of any opposition and national movements in the USSR. In addition, the authorities did not trust the scientists of the old generation and tried in every possible way to get rid of them. And for this it was necessary to intensify the training of a new generation of teachers. Educational reasons were that the use of integrated training, team-laboratory method, project method led to the levelling of students and students of system knowledge in the basics of science.

Positive results of the reorganization were the creation of organizational and methodological centres of historical science and education in the form of proportional to the territory of Ukraine institutions. Historical and economic departments and departments of history acted in their composition. Curriculum development began in which historical disciplines were included in the list of subjects of both general and vocational training. At the same time, total control over the educational, scientific and socio-political activities of teachers and students was established. The independent scientific search was stopped, many representatives of the old academic school were repressed.

Keywords: *historical education, historical science, system of pedagogical education, historical disciplines, forms of teaching, teaching staff*

Рецензенти:

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 30.11.2017 р.